

MŰTEREMLÁTOGATÁS

Hemmert

Jánosnál

— Napetrikém!

Napetrikém gyerekszánkón kucorog egy Révai utcai ház műteremmé előlépett pincéjében, és arra gondol, hogy vajon mi minden kincsféle lehet a tanár úr zsebei-ben; üveggolyó, madzag, összehorpadt pingponglabda, micsoda órák micsoda fogas-kerekei; mert Napetrikém tudja, hogy a tanár úr ötvenhárom éves ugyan, a haja már ritkul a homloka fölött, de ez csak csalóka látszat, a tanár úr elmulasztotta tudomásul venni az évek múlását, játszik, úgy tud játszani ma is, ahogyan csak a gyerekek tudnak, a játékért magáért.

A gimnáziumban például azt játszotta, hogy nem a művészettörténet adattenge-rébe mártott bennünket, hanem szép sorjában elmagyarázta a legfontosabb titkokat; az anyagokét meg a szerszámokét. A többi úgyis benne volt a könyvben. És meg is tanultuk. Hálából a másik, a fontosabb tudásért. Lehet, hogy a tanfelügyelők nem szerették ezért, de nem szólhattak egy szót sem, mert ha inspicálni jöttek, fújtuk, hogy Ginevra Benzi arcképe 1474—78 között született, a magolósabbja pedig még azt is darálta, hogy mérete 42×37 centiméter.

Napetrikém töpreng; töpreng, mert eddig őt kérdezték, s most neki kell kérdez-nie, és a szerepcsere nehéz; töpreng továbbá, mert Hemmert Jánostól — tudja, ta-pasztalta — nehéz olyat kérdezni, ami el nem szabadítja indulatait, ha festésze-tről fagatják.

Az indulatosság oka minden bizonnyal az, hogy Hemmert János nem fér bele semmiféle dobozba. Sőt. Nincs is doboz. És azt is ő fogja feltalálni, és abba sem fog beleférni. Szétnyírja, kollázsképet csinál belőle, vagy felrobbantja.

Napetrikém szól a ródliról:

— Igaz, hogy majdnem felrobbantottad egyszer az iskolát?

— Igaz hát. Csináltam egy lökhajtásos motort, azt felszereltem egy hokedlire, aztán beindítottam, de túlon-túl jól sikerült, rakétaként kezdett viselkedni, te, úgy

elszállt az egész, hogy kis híján a tűzoltókat kellett hívni. Fűztek is utána: feltaláltam a lovasított malacpörköltöt.

— Sok hasonló történetet hallottam rólad; legendárium telne belőle. Itt van például a grízé. Az egyik kiállításod vendégkönyvében olvastam egy látogatónak az emberiséghez intézett üzenetét. Imígyen íra: „ne adjatok neki grízt!”

— Persze, irt egy tárcát rólam régebben a Simon Pista. Azt én ma is őrzöm. Elolvasod?

— Az utolsó soraira majdnem szó szerint emlékszem: „Milyen szerencse, hogy az ember mindig kitalál valamit. Máskülönbén talán még most is körömmel ásnánk ki a földből a gumót, gyökeret, s nem lenne gríz, amivel fessünk.”

Ha már előkerült a három évtizednyi múlt dokumentumait őrző vaskos dosszié, lapozgassuk kicsit. Benne kell legyen a gríz ügyére is a magyarázat.

Délmagyarország, 1948. VI. 10.

A lap Krumplimalactól repülőgépig... címmel tudtul adja, mit láthatunk a szegedi ifjúság első nagy kiállításán. Például: „A tanítóképző intézet kiállításánál pedig Hemmert János komoly tehetséget ígérő szobrai örvendeztetik a látogatókat.”

Jegyezzük meg a dátumot: 1948. júniusát írjuk. Azóta egy kerek emberöltő telt el. Hemmert János azóta van jelen Szeged képzőművészeti életében.

Jelen van. Vegyünk kézbe egy másik példányt a város napilapjából.

Délmagyarország, 1979. január 18.

A cikk címe: Ostor és gyeplő, avagy az amatőr képzőművészeti mozgalom ellentmondásai. A bennünket érdeklő passzus pedig: „Nemrégiben azon folyt heves vita, hogy kaphat-e falat a szegedi Képtár termeiben Hemmert János, aki nem tagja a Művészeti Alapnak, igaz ugyan, hogy harminc esztendeje tevékeny részese a város művészeti életének, s szinte minden azóta eltelt közös akción, kiállításon egyenrangú félként kezelte szervező intézmény, rendező szerv, kritika.”

Szóval, hogyan is van jelen?

Amatőr, aki mégsem amatőr, mert van például egy rajza a Magyar Nemzeti Galéria, és több képe a Móra Ferenc Múzeum tulajdonában, amely intézményekről épelméjű ember aligha feltételezi, hogy amatőrök műveit gyűjtik. Ám másfelől mégis amatőr, mert hazánkban, aki nem Alaptag, az bizony amatőr. Aki viszont amatőr, az önálló tárlatot nem rendezhet, és pláne nem nyilvános kiállítóteremben. Namármost, én magam jártam például a Gulácsy-teremben, s csípjenek meg, ha nem Hemmert-művet láttam ott. Aztán jártam ott még egyszer. Néhány évvel később is, 1964-ben, második önálló tárlatán.

Summa summarum: Hemmert János ebben az időben sem volt a Művészeti Alap tagja, ennek ellenére senki emberfiának eszébe nem jutott amatőrvéddal illetni.

1968-ban Lengyel tájak címmel volt önálló kiállítása Budapesten, 1969. október 16-án pedig...

János rábök a JATE klubjában megnyílt tárlat bevezetőjére: „A posztimpresszionista festészeti stílusról áttértem a plasztikus, expresszionista festészeti stílusra.”

— Szóval a gríz?

— Ne hülyéskedj, te is tudod, hogy nem ez a lényeg. Azokon az általam vastag faktúrás tábláknak nevezett képeken többféle anyaggal kísérleteztem, fával, alumíniummal.

A mondat éles. Ismét Napetrikémme változom a Kisjani ródliján kucorogva. Diákká, aki esztétikaórán azt tanulta, hogy az irodalom anyaga a nyelv, a zenéé a hang, a képzőművészet anyagának nem a megmunkált természeti anyagot tekintjük, hanem a tömeget, a síkot, a színt, a fényt, vagyis a természeti tárgyak optikailag érzékelhető, vizuálisan felfogható tulajdonságait. Minden képzőművészeti alkotásban ezek variálódhatnak, ezek különféle, társadalmilag kialakult viszonyai vannak jelen.

Megállapítható: a tudós esztétika szerint tehát nem az a lényeg, milyen anyagból van a kép, van-e a festéke gríz keverve, hanem a fenti definícióban foglaltak. Megjegyzem persze, mi hallottunk már ott, az iskolapadban valami olyasfélét, hogy bizonyos porfestékekhez tojást kevervén, lőn a tojástempera — mai klasszikusok kedvelt anyaga —, de meg nagyon nem hökkentünk rajta...

És mégis ezen, mégis ekkor indult a máig tartó vita. És valószínűleg azóta zsurgorodnak a falak Szeged városában. Gyanítom legalábbis.

— Most akkor te festő vagy, szobrász vagy, kollázskészítő; és profi-é, avagy amatőr?

— Hemmert János vagyok.

— Kősz. A kérdésre válaszolj!

— Az nem az én dolgom. Szerinted?

— Szerintem is Hemmert János vagy.

— Te meg talányos.

— Kérdezek akkor mást.

— Nem zavar, ha én közben kalapálom ezeket a kliséket?

— Kik voltak a szüleid?

— Apám a pénzügyigazgatóságnál volt Szekszárdon, de gépészmérnök szeretett volna lenni, azonkívül muzsikált, az anyám szegedi vasutascsaládból való. Szekszárdon születtem, a Kadarka utcában, a Cseri Pista bácsiéknál laktunk. Amire emlékszem, az a muzsika. Apám is hegedült, a bátyám is. És emlékszem a rádiócsipogásra is. Az apám detektoros rádiókat fabrikált, később lámpásakat is.

— Te?

— Engem sráckoromban csak a gépek érdekelték, szóval a lovasított malacpörkölők, de arról már beszéltünk. A festés csak később jött, amikor felköltöztünk a hegyoldalba, a Felvidéki utcába. A szomszédunkban élt Miklósi Ödön, aki egészen jó tájképeket festett, az ő inspirációjára én is megpróbálkoztam.

— Aztán?

— Az újszegedi tanítóképzőbe kerültem, hogy mi minden volt közben, azt nagyon hosszú volna elmesélni, a képzőből meg a Pedagógiai Főiskola rajzszakára...

— Ahol szobrokat csináltál...

— Csak egy darabig. Szegeden, tudod, mindenki Vinklertől tanult majdnem mindent, én is, és nem tudtam magam kivonni a hatása alól. Festő lettem.

— Vinkler mester figyelemmel kísér azóta is. A legutóbbi tárlatod vendégkönyvébe azt írta: „Nagy lépés ez egy egyértelmű állásponthoz. Tetszik a *Tavaszi a tengerben* és a *Coppelia* — de van több figyelemreméltó darab is.”

— Örültem a sorainak.

— És most?

— Járunk egyet. Megnézzük a Fűvészkertet!

— Mínusz 13 fok van!

— Trabanttal megyünk.

Megyünk. János bűvészkedik a jégpályán, főképp azzal a műszerfalból kiálló kilincsel van elfoglalva, alig hallja a kérdést:

— Miért barnák?

— Mik, micsodák?

— Ezek az útbaigazító, *Hortus botanicus* feliratú táblák. Te csináltad őket, neked csak tudnod kell!

— Egyeztettem a KPM-mel. A többi szín foglalt. Ez maradt. Egyébként ami érdekes ezeken a táblákon, az a különleges perforációs technika.

Nézelődünk a behavazott kertben. A látnivalókat egy székelőkapu-formába épített térkép mutatja. János csinálta. A térképpel szemközti fa, mintha egy óriási égre mutató ujj volna; ujj, gyűrű is van rajta.

— Ezt a fát a kertalapító, dr. Györffi István ültette.

— A gyűrű?

— Az úgy volt, tudod, mutatta itt nekem büszkén az egyik bácsi, hogy hűsége jutalmául aranygyűrűt kapott az egyetemtől. Gondoltam, akkor a Fűvészkert atyja is megérdemel egy gyűrűt — rézlemezből.

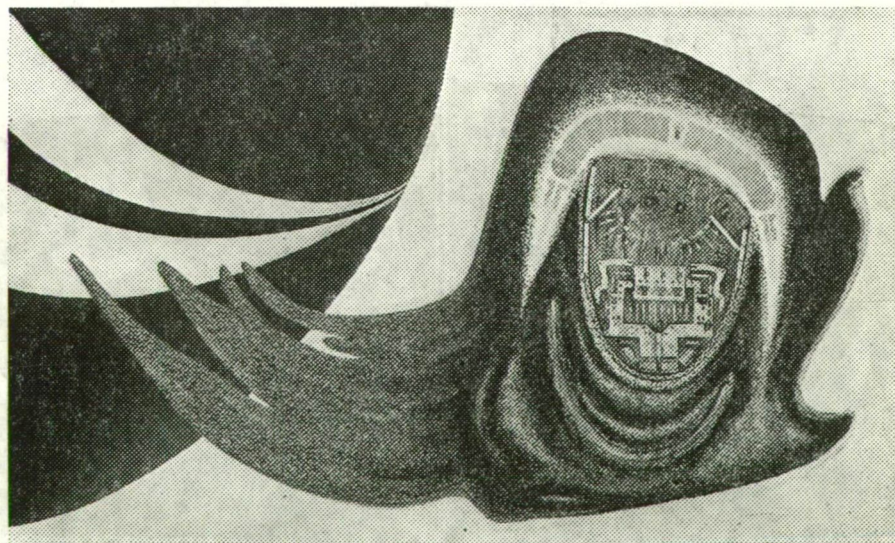
Kőhajításnyira Jávorka Sándor alumínium emlékműve. Ez is Hemmert alkotása.

— Székelőkapu, térkép, bronzplasztika, emlékmű, és mind itt a Fűvészkertben. Ennyire szereted a virágokat?

- Annál is jobban, de nem azért vannak itt. Én vagyok a Fűvészkert dekorátöre.
- Mije?
- Dekorátöre.
- A pincehelyiségről meg, amit munkahellyé alakítottál, azt mondtad az előbb még: designőr-műterem.
- Most is azt mondom, de ezt a témát majd a designőr-műteremben folytatjuk. Folytatjuk, másnap. Jánost egy halom klisé között találom, azokat kalapálgatja szorgalmatosan.
- Ja, erről tegnap nem beszéltem. Ez egy fríz lesz, tulajdonképpen. A JATE rektorának dolgozósobáját és tanácskozáját díszíti majd, remélem, nemsokára.
- Mióta dolgozol rajta?
- Egy éve.
- Nagy munka.
- És fő mű. Mert eddig, ha csináltam egy képet, az lakásba került, ez meg az egyetemre, ahol sokan láthatják.
- Szobrásként indultál, festőként folytattad, újra plasztikákat csinálsz. Varga-betű volna?
- Nyavalyát. Engem minden képzőművészeti probléma foglalkoztat; készítek én képeket ma is.
- Hogyan dolgozol?
- Szakaszosan.
- Mit értek ezen?
- Azt, hogy néha hónapok is kimaradnak.
- Miért?
- Ez nehéz kérdés. Nézd, az elmúlt tíz évből négy például azért veszett el a művészet számára, mert a volt feleségem rávett, hogy vegyünk kertet. Vettünk.
- Kertje másnak is van...
- Nálunk úgy volt, hogy a kertben épülő vityillő nyári műterem lesz, de azt meg is kellett építeni, meg kút is kellett, meg francnyavalya is kellett, meg kapálni kellett, meg ásni kellett. Erre ment minden időm.
- És?
- Elváltunk, a lengyel asszony elment.
- A kert, a kút?
- Eladtam.
- Festőnek, szegedi festőnek lenni, mit jelent?
- Kínlódást.
- Miért?
- Mert ha az ember festő, akkor miért nem vásárhelyi.
- Nem értem.
- Nézd, az embernek illik tájjellegűnek lenni. A miskolciak festik a nehézipart, a pécsiek a hegyeket, a vásárhelyiek a tanyát, a szegedi meg ugyebár kénytelen délföldi lenni.
- Az miféle kategória?
- Táji. Te, emlékszem egyszer a vásárhelyi múzeum valamelyik képrakosgató bácsikája kihozta a kiszűrített képemet, azt mondta: tudja, maga nem illik bele a tájjellegbe. Biztos, ezt hallotta odabenn az öreg.
- Barátaid?
- Dér Pista, Pataki Feri, Novák.
- Ellenségeid?
- Sokan vannak.
- Sokan, de miért?
- A fene se tudja, komám, én a többi piktornak se a pénzére, se a kuncaftjaira nem vagyok veszélyes, nem pályázom rá.
- Éles viszont a nyelved, ezt bárki bizonyíthatja, aki a Sajtóház művészklubjában hallott már vitatkozni.

— Vitatkozni muszáj, komám.
 — Igaz.
 — Nézd, nekem azért is kell sokat vitatkoznom, mert néhányan meg akarják tőlem védeni a társadalmat.
 — Mit? Ezt mondd még egyszer!
 — A társadalmat, komám, a társadalmat, mert hogy mit szól majd a képeimhez a közönség...
 — Tényleg, mit szól?
 — Nézd meg a vendégkönyv bejegyzéseit!
 A vendégkönyv bejegyzéseit ismerem; van aki zseniálisnak tartja Hemmertet, van aki borzalmasnak. Én viszont a közönséget nem ismerem, és én azon ritka kivételek közé tartozom, aki ezt ki is meri mondani.
 — Én a képeket nézem. És Tandi Lajossal értek egyet, aki azt írta rólad, hogy kiállításod tömegeket vonzott, hogy munkáid újszerűek, szokatlanok, eredetiek, és azt írta, hogy folytatni kell. Hiszek neki. Annak, aki a múzeum kupolacsarnokának magasságával akar képeket mérni, annak viszont nem hiszek, még ha olyan szent dologra hivatkozik is, mint a kiállításpolitikára.
 Hemmert göcög, hemmertjanisan.
 — Napetrikém!
 — Natanárúr!
 — Folytatjuk. A suliban is, a műteremben is.
 — A vitát?
 — A munkát, komám, de a munka az vitával jár.
 Hemmert János festőművész, aki harminc éve tevékeny részese Szeged képzőművészeti életének, fogja a kalapácsot és elkezd egyengetni az egyetemnek készülő frízorozat egyik magnezitlapjának a szélét.
 Nem tagja az Alapnak.
 Na, bumm...

PETRI FERENC

HEMMERT JÁNOS: FELSZÁLLÁS